

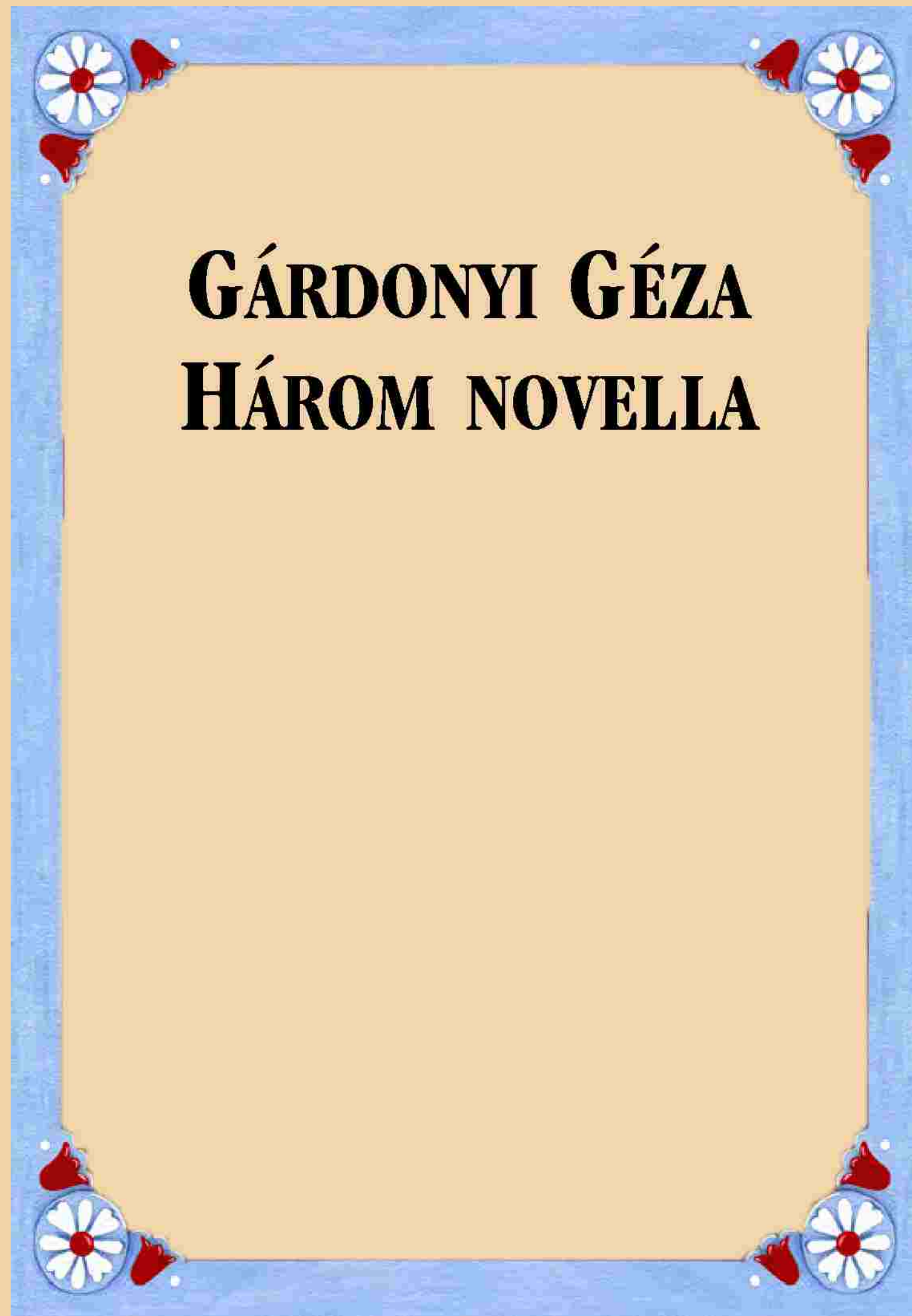
GÁRDONYI GÉZA

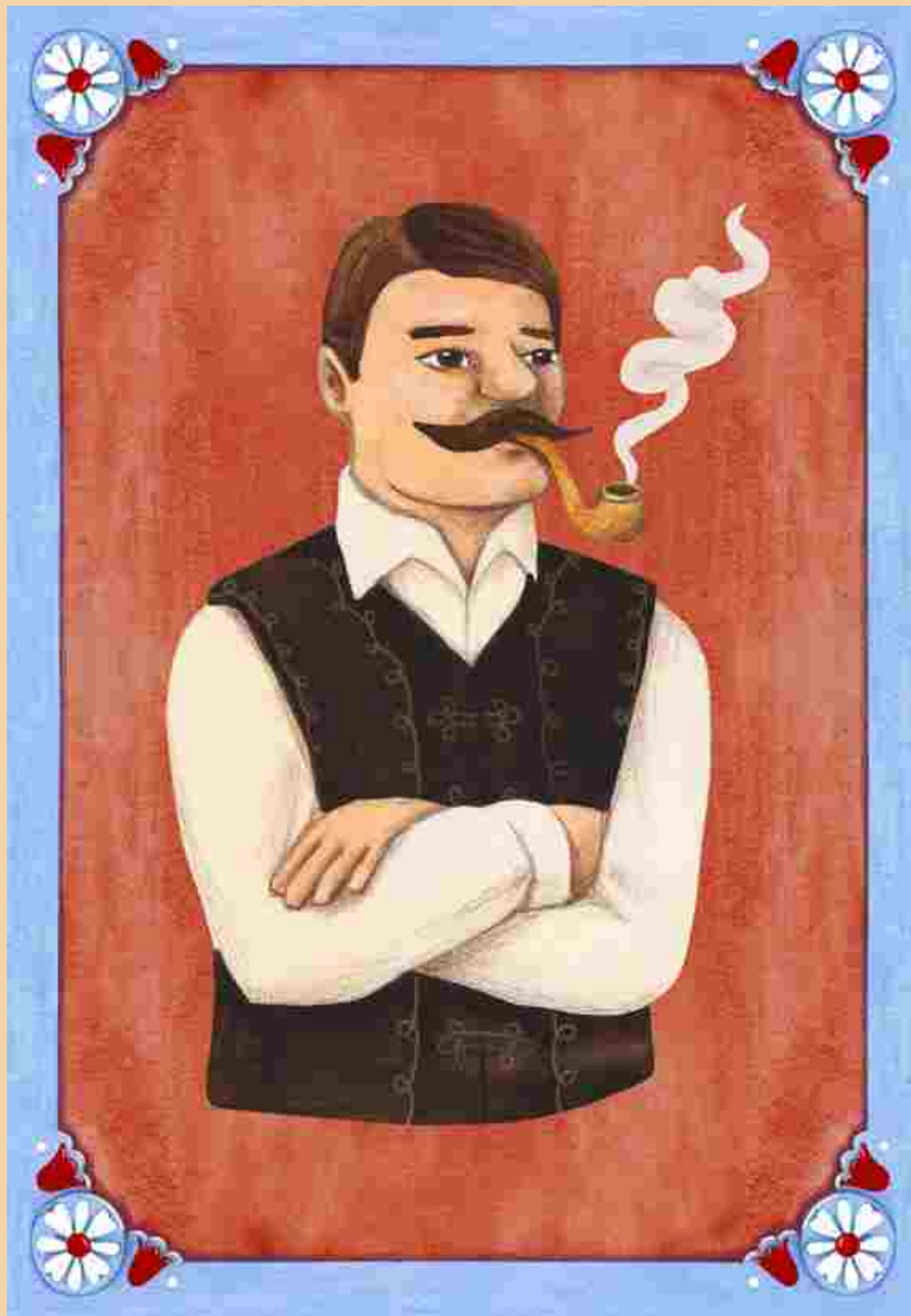
HÁROM NOVELLA

GÁRDONYI GÉZA
HÁROM NOVELLA

A BOR

Őszi vasárnap. A reggeli napfény a tornácra tűz. Baracs Imre ott áll ingujjban. A sütkérezés csak vasárnapi gyönyörűsége a parasztembernek. Máskor nincs ideje rá.

De az is lehet, hogy Baracs Imre nem a sütkérezés végett állott ki a tornácra. Lehet, hogy a templomba menőket nézi sorra. Lehet, hogy csak azért áll ott, mert az ünneplő ruháját vette fel. Mikor a paraszt új ruhát vesz magára, akkor csak az ebédhez ül le. Az ülésben kopik a ruha.

Baracs Imrén csakugyan vadonatúj kék posztónadrág van. Mellényén ezüstösen tündökölnék a kacsaringóba varrt bádognypitykék. A csizmáját tegnap este sokáig pucoválta a tornácon. A haja is ragyogóra van kenve és bal oldalán kétfelé választva. A bajuszát hegyezve csavarta fekete viasszal. Vastag gombóc orra alatt úgy feszít most a bajusz, mintha fel volna ragasztva.

Hát mondom, áll és sütkérezik. Nézi a templomba menőket. A kutyája is ott ül a kerítésnél. A lécc között néz kifelé komoly nyugalommal, mint a gazdája.

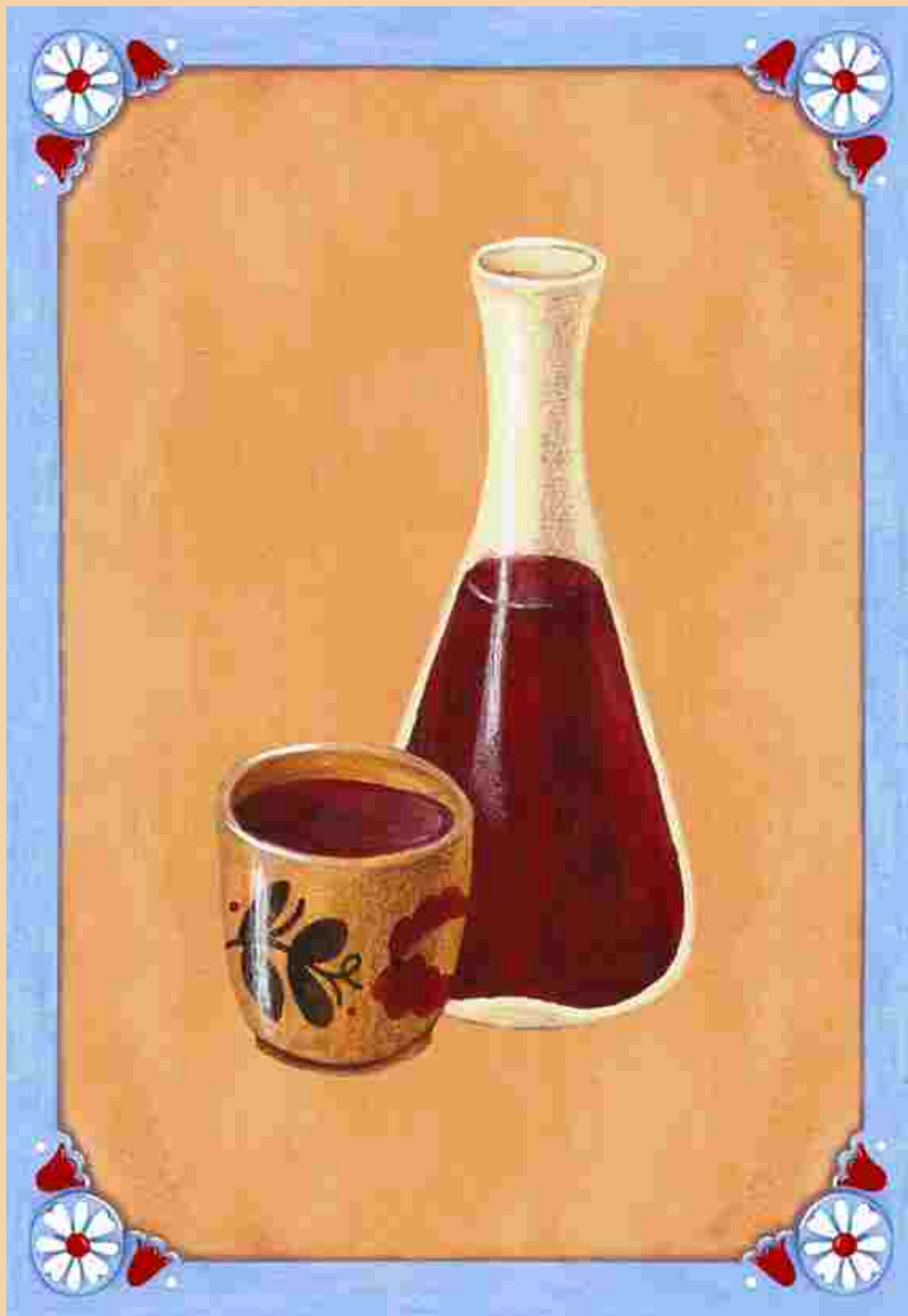
Kék ruhás emberek, suhogó szoknyás asszonyok, pántlikás leányok lépkednek el időnkint a ház előtt. Az asszonyok nagy fekete táblás imádságos könyvet visznek a hónuk alatt, s a könyvükből olvasó lóg ki. A leányok kicsiny könyvet visznek, s a könyvük csipkés zsebkendőbe van beletakarva.

Elmennek a ház előtt. Némelyik beköszön, másik nem köszön be. De az asszonyok és leányok mind beköszönnek.

Mert nem is lehet olyan ház előtt bepillantás nélkül elmenni, ahol eleven özvegye lakik. Talán az arcát lesik, hogy bús-e? Talán azt várják, hogy egyszer csak ott látják az asszonyt is a tornácon?

Szokatlan valami az a falusi életben, hogy két ember elváljon, ha egyszer a pap összeadta őket. De talán ezt a módit is eltanulják már az uraktól, mint az asszonyok a kávéivást, a lányok meg a cügos cipőt.

Hát a lányok is beköszönnek. Úgy köszönnek rá, mint a legényekre szoktak: tapadó tekintettel. Baracs Imre elvégre is alig több harmincesztendősnél.

A falu mintha fehérebb volna, mint máskor. De nem fehérebb, csak a föld barnább meg a zsuppos háztetők barnábbak, mióta az első őszi eső leesett. Által kellene mennie a falun, mert az asszony az alszegen lakik: szélről a második ház. De nem megyen által: alája kerül a kerteknek, és tapossa a gyepet.

Egyszer, ahogy visszapillant, meglátja a kutyáját.

- Hej, a cudar! No nézd! Nem takarodsz-e vissza!

A kutya behúzott farkkal inal vissza vagy húsz lépést. De csakhamar meglassodik. Megfordul, megáll. Arra vár talán, hogy a gazdája mégis meggondolja magát, és azt kiáltja:

- No, gyere kutyám!

Ki tudja, micsoda gondolatok forognak ilyenkor a kutyának a fejében?

Azonban a gazda haragszik, hogy a kutya eljött. Kutyának nem szabad elhagynia a házat; csak szántáskor, vetéskor és egyéb külső munka idején. Olyankor a szűrre, magra, tarisznyára kell vigyáznia a kutyának.

Baracs megint visszafordul. Látja, hogy a kutyája ül. Megrázza feléje a botját. A kutya fölkel és megindul. A testét lomhán lógázza hazafelé.

Baracs Imre tovább ballag a kertek alatt.

Már egy hónapja múlt, hogy elvált a feleségétől, azaz a felesége ötöle. Az anyó volt az oka. Bebagyulálta a kis Jancsinak a nyakát kendővel, hogy a szél meg ne fújja. Hát a szél nem is fújta meg Jancsikát, hanem torokgyulladást, azt kapott. Az asszony panaszkolta, hogy a kendő okozta a gyulladást. Az öreganyó felforrant. Micsoda beszéd ez? Szó szóba. A két asszony csípőre tette a kezét: összezsattogtak.

Baracs Imre az új papház áldomásáról érkezett haza. Csak elzöldült a nagy csatára. Nem is kérdezte, hogy mitől ég a tűz, csak mikor látta, hogy a felesége rányelvel az anyjára, őt is elfutotta a méreg, és felkapta a botját.

No bizony, nem valami ritka sor, hogy parasztember megveri a feleségét. De ebben a házasságban mégis most történt először. Az asszonyt tenyéren nevelték, mert egyetlen leány volt. Baracs nem is kapta meg másképpen, csak nagy szent fogadásra, hogy nem iszik többé se bort, se pálinkát.

Hát azóta se hallott Baracs Imre se jót, se rosszat az asszonyról.

Ott ballag most a kertek alatt. Ha a házak között menne, azt mondanák:

- Jön a feleségéért.

Ne gondolja ezt senki!

Az alszegen meglassúdott. Egyszer meg is állt és szétvert botjával egy elszáradt bogáncskórót.

Aztán megint ballagdált tovább. Fölkerült a kertek aljáról a falu végére. Kevélyen lépegetett. A lány földben mindenütt utána maradt a csizmája patkójának a nyoma. A nyomok csakhamar a kocsit közepére fordultak.

Most már ha meglátják is, ne gondolják, hogy szégyenkezik vagy mi. Pipáját hegyesen előre tartva füstöl el a ház előtt. Oda se néz. Mintha nem is ő vinné a pélpát, hanem a pélpá őt; mint a gőzös a vonatot.

A falu csendes. A kutyák az ebadó behozatala óta nem ugatnak. Baracs Imre nem bánná most, ha a felesége házából ráfutna egy kutya. Megütné bottal. De kutya ott sincs. Nem fut utána senki.

Baracs Imre elballag a falu közepéig. Ott már lassú a járása. Megfordul, mintha csak pipagyújtás végett kellene megfordulnia, de a két összetett marokból végigpislant az utcán.

- Nem látott ösmerős - gondolja elégedetten. - De mi a manót járok én föl és alá, mint a tavaszi szellő. A fiamhoz jöttem. A fiam az én fiam.

Magát imigyen fölbátorítva, visszatér. Megáll és a botjára támaszkodik a ház előtt. Szembe pipál a házzal. Így fejezi ki, hogy szemébe néz ő akárkinek is, de bemenni nem szándékozik. A Jancsi gyerek majd csak kijön és akkor szól neki. Elég egyet szólni a Jancsinak: megismeri az apját száz szűrös ember közt is.

De hát a Jancsi gyerek nem jön.

Eközben van ideje Baracs Imrének, hogy megnézzé a házat. A ház éppen olyan, mint ezelőtt hat esztendővel volt, még a rozsdás rossz kasza is csakúgy áll ki a padláslyukon. A kertben a rózsák karóján most egy tejesfazék szárad, de köröskörül éppúgy virul az őszi rózsa, mint mikor az asszony leány volt. Csak a kerítés mellett hervadozik egy csoport magas mályva. Az nem nőtt azelőtt.

A méhes deszkáján egy kis nefelejcsszín kék pillangó jelent meg. Ismerem ezt a pillangófélét: a lycaenák bájos családjából való. Mikor a nap már lehajlóban van, ott rajzanak az erdő tisztásain meg a kaszálatlan réteken, a láncvirág fehér pehelygolyói fölött. Néha egy-egy csoport összegomolyodik a virágok fölött, és mint valami kék labda, forog föl- és alászálva a levegőben.

Mi ezeknek az életük?

Csupa gondtalanság, játék és vidámság.

A kis pillangóról Bozóki Ilonka jutott az eszembe, az én kis kékszemű, kékruhájú tanítványom. Ilonka is a mezőn él, a pity-pangók, temondádfüvek, harangvirágok és kikericsok között, mert libapásztor. Kedves kis fehér arcú gyermek. Napestig dalol, meg röpköd a mezőn. A minap, hogy a kőhídon megállottam, ott láttam őt a fű között. A fűzbokor árnyékában ült, és egy bodzafadarabra öltögetett rongyokat. A fadarabból baba lesz, a rongyokból selyemviganó. Aztán a fadarabot odaszorítja ahhoz az együgyű kis szívéhez. Szereti. Mert a szívnek szeretni kell, ha rongy, ha fadarab!

Csöndesen álltam ott, mégis megéreztem. Az ember megérzi hátulról is, ha nézik. Fölugrott és hozzám futott. Átölelte a két lábamat, én pedig megsímogattam.

- Tudok még mindent - szólt a kezemet megfogva -, kérdezzem.

- Hát mondd meg, hogy miért teremtett téged a jó Isten?

És a kis leány az iskolai éneklő hangon felelt:

- Azért, hogy őt megismerjem, szeressem, neki szolgáljak és üdvözlök.

A szeme szinte könnybe lábadt a boldogságtól, hogy nekem felelni tudott.

Aztán megmutatta a babáját.

A babához adtam egy piros selyempántlikát, ami a könyvemben hevert, meg kifaragtam a baba fejét.

Mondom, így eszembe jutott a kis Bozóki Ilonka, mikor a kék pillangó felém lebegett, és leszállt egy rézszögére, éppen a macskám feje elé. A macskám ott aludt a napon. Szinte

BÜNTÁRGYALÁS

Marci új irkát vett. A kezében hozta, hogy össze ne gyűrődjön. Az irka sárga volt, mint a citrom. A keze piros volt, mint a mályva. Az orra is piros volt: kicsípte a hideg.

Már közel járt az idő a két órához, mikor Marci az iskolába ért. Bizonyosan az irkavétellel töltötte el az időt. Sietve jött pedig. A nagy vászontarisznnya ide-oda lóbálódott a térdén; s az új csizmácska szaporán kopogott. A dombon csúszka van. Hogy hamarabb leérjen, nekifutott. A végén egyet hemperedett a havon, s bizony a levegőbe rúgott. De az irkának szerencsére nem esett baja.

Az iskolában halk zajgás van, mikor Marci belődul. Mindig így szokott lenni tanítás előtt. A gyerekek beszélgetnek, mint az emberek, komolyan, tréfásan, a dolguk szerint. Mindenki beszélhet a körülötte ülőkkel, csak kiáltania nem szabad. Aki kiált, annak a nevét Istenes Imre fölírja a táblára.

Marcinak a második padban van a helye, Koszó Jancsi mellett. Jancsi is hétesztendős fiú. Eleven kis barna gyerek. Mindig licsegllocsog a szomszédjával, hol az előtte ülővel, hol a mögötte ülővel. Még mikor csendesen kell ülnie, akkor is könnyebb a lelkének, ha a lábát rázhatja, vagy ha a rátekintőnek a szeme közé kaffant, mint a kutya szokott kaffantani a légyre.

De éppen ezért is ül Marci mellett. Marci komoly és nyugodt vérű. Ha sohase szólna, azt lehetne vélni, hogy mindent tud, mint a püspök. Nem tud pedig szegény semmit, csak éppen a szeme okos.

Hát Marci beül a padba. A nagy báránybőr-satyakot begyűri maga elé. A kis zömök tintásüveget leoldja a madzagról, és a padra állítja. Oda állítja az új sárga borítékú irka fölé. Aztán belenyúl a vászontarisznnyába, s kiemel onnan egy táblát, egy nagy, fanyelű bicskát, egy könyvet, egy birsalmát, és egy tekercs madzagot. Végül már könyékig nyúl a tarisznnyába, s még az ottmaradt szerszámok közül egy tollszárat kotor elő.

A tollszár vasában farral kifelé áll a réztoll. Kirántja és rátűzi a vasra.

